

**Міністерство культури та інформаційної політики України
 Комунальний вищий навчальний заклад
 «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки»
 Дніпропетровської обласної ради**

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Ректор КВНЗ «Дніпропетровська
 академія музики ім. М. Глінки» ДОР
 Юрій НОВІКОВ
 » 11 « липня 2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
 ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
 «ІМПРОВІЗАЦІЯ»**

Рівень вищої освіти – Третій (освітньо-творчий)

Ступінь вищої освіти – Доктор мистецтва

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»

Освітньо-творча програма – «Музичне мистецтво»

**Дніпро
 2021**

Розробник:

Давидов Сергій Петрович – кандидат мистецтвознавства, професор кафедри історії та теорії музики КВНЗ «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки» ДОР.

Рецензенти:

Шаповалова Людмила Володимирівна – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри інтерпретології та аналізу музики Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Тимченко-Бихун Інна Анатоліївна – кандидат мистецтвознавства, професор кафедри історії музики, декан факультету мистецтва співу та джазу Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глєра.

Робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Імпровізація» третього (освітньо-творчого) рівня вищої освіти (ступінь «доктор мистецтва») галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» затверджено та введено в дію рішенням Вченої ради КВНЗ «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки» ДОР (протокол № 1 від « 31 » серпня 2021 року).

Голова Вченої ради

Юрій НОВІКОВ

Робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Імпровізація» третього (освітньо-творчого) рівня вищої освіти (ступінь «доктор мистецтва») галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво» розглянуто і схвалено на засіданні кафедри історії та теорії музики КВНЗ «Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки» ДОР (протокол № 1 від « 27 » серпня 2021 року).

Завідувач кафедри

Світлана ЩТОВА

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Імпровізація» відповідає тимчасовому стандарту третього (освітньо-творчого) рівня вищої освіти (ступінь «доктор мистецтва») галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво», освітньо-творчій програмі «Музичне мистецтво» 2021 року, навчальним планам підготовки здобувачів освітньо-творчого ступеня «доктор мистецтва» 2021/2022 навчального року, методичним рекомендаціям Міністерства освіти і науки України (лист 1/9-434 від 09.07.2018 року «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення»).

Завідувач відділу аспірантури

Богдан ЖУЛКОВСЬКИЙ

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень і ступінь вищої освіти</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 5	Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»	Вибіркова
Загальна кількість годин – 150	Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»	Рік підготовки – 1-й (творча аспірантура)
Тижневих годин: аудиторних – 2 самостійної роботи аспіранта – 3	Освітньо-творча програма – «Музичне мистецтво»	Семестр – 1-й (творча аспірантура)
Співвідношення кількості аудиторних занять до самостійної роботи аспірантів – 1/1,5	Рівень вищої освіти – Третій (освітньо-творчий)	Індивідуальні – 60 годин
Вид контролю – залік	Ступінь вищої освіти – Доктор мистецтва	Самостійна робота аспірантів – 90 годин

Інформація про викладача	
ПІБ, посада	Давидов Сергій Петрович, професор кафедри історії та теорії музики
Профіль викладача	http://num.kharkiv.ua/assets/img/structure/faculties/art-of-pop-and-jazz/Davydov.pdf
e-mail	davydovjazz@gmail.com

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

З моменту виникнення і поширення у якості нової інтонаційно-художньої парадигми **джаз** став одним із стимулів, що спонукали композиторів, виконавців і музикознавців звернути пильну увагу на **імпровізацію** та **імпровізаційність** як на споконвічні художні явища, що пов'язані зі своєрідним типом музичного мислення. У цьому відношенні питання художньої організації

тексту, що звучить в процесі його експромтного формування, набувають особливої актуальності.

У сучасному джазовому мистецтві спостерігається тенденція до кореляції та злиття різних родів і видів музичної діяльності. Сучасні джазові музиканти майстерно володіють безліччю різноманітних способів формування звукового тексту імпровізаційних творів, у тому числі і художніми методами, заснованими на змішуванні різнопланових стилів і стильових напрямків. Вони також плідно збагачують свій тезаурус музично-мовними елементами та фактурно-тематичними прийомами з багатого досвіду композиторського мистецтва європейської традиції, з практики сучасної музичної письмової творчості, а також і з фольклорних джерел різних регіонів світу.

Робоча програма навчальної дисципліни «Імпровізація» визначає обсяг знань здобувачів третього освіто-творчого рівня вищої освіти відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Імпровізація», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання результатів навчання.

2.1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Імпровізація» – підготовка високопрофесійних джазових музикантів-фахівців, які реалізують науково обумовлений підхід до імпровізаторсько-виконавської творчості у всіх сферах джазового мистецтва, формування у здобувачів третього (освітньо-творчого) рівня вищої освіти (ступінь «доктор мистецтва») професійних компетентностей, необхідних для створення власних художніх концепцій в імпровізаційній творчості.

2.2. Завдання:

2.2.1. Розглянути усталені художньо-технологічні закономірності й творчі концепції, які пов'язані з мистецтвом джазової імпровізації для використування цього комплексу знань у своїй творчої діяльності та педагогічній практиці.

2.2.2. Охарактеризувати широкий спектр різноманітних способів і прийомів формування музичного тексту джазових імпровізаційних творів.

2.2.3. Узагальнити особливості фактурно-тематичної організації музичного мовлення в різних жанрах та стильових напрямках джазової творчості.

2.2.4. Проаналізувати сучасні тенденції, принципи, засоби та прийоми створення імпровізаційного музичного тексту в галузі джазового мистецтва.

2.3. Компетентності:

2.3.1. Загальні:

2.3.1.1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, генерування нових ідей (креативність);

2.3.1.2. Здатність до пошуку, систематизації та критичного аналізу інформації з різних джерел;

2.3.1.3. Усвідомлення необхідності та постійне дотримання норм наукової / творчої мистецької етики.

2.3.2. Фахові:

2.3.2.1. Здобуття глибинних знань, умінь і навичок у галузі музичного мистецтва, засвоєння основних ідей і концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії становлення та сучасного стану музикознавчої думки, оволодіння термінологією з наукового / творчого мистецького напряму;

2.3.2.2. Здатність аналізувати музичні явища з погляду фундаментальних наукових / мистецьких принципів, класичних і новітніх дослідницьких / творчих методів та на основі відповідних загальнонаукових підходів;

2.3.2.3. Здатність до реалізації завдань міждисциплінарних музикознавчих та культурологічних досліджень;

2.2.2.4. Здатність до креативної діяльності в інноваційній та науковій / творчій мистецькій сферах.

2.4. Програмні результати навчання:

2.4.1. Знання:

2.4.1.1. Знати основні класичні та новітні музикознавчі і мистецтвознавчі концепції, фундаментальні праці з конкретної музичної спеціалізації, глибоко розуміти теоретичні та практичні проблеми у напрямі дослідження / творчості.

2.4.2. Уміння:

2.4.2.1. На основі системного наукового / художнього світогляду аналізувати та узагальнювати складні явища суспільного життя, пов'язувати філософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у науковій та творчій діяльності, застосовувати емпіричні та теоретичні методи пізнання;

2.4.2.2. Уміти проводити огляд, критичний аналіз, оцінку та узагальнення різних наукових / художніх поглядів у галузі дослідження / творчості, формулювати та обґруntовувати власну наукову / мистецьку концепцію.

2.4.2.3. Планувати, ініціювати й здійснювати розробку дослідницько-інноваційних / мистецьких проектів, керувати роботою наукових / творчих колективів.

2.4.2.4. Використовувати інформаційно-комунікаційні технології у педагогічній / менеджерській / творчій мистецькій / науково-інноваційній діяльності.

2.4.2.5. Реалізовувати ефективні стратегії дослідницького / творчого мистецького самовдосконалення та обирати коректні засоби саморозвитку.

2.4.3. Комуникація:

2.4.3.1. Дотримуватись норм наукової / творчої мистецької етики при здійсненні наукової / художньої діяльності та реалізації мистецького проекту;

2.4.3.2. Аналізувати, тлумачити та правильно застосовувати норми, що регулюють правовідносини у сфері наукової / творчої мистецької власності.

3. Програма навчальної дисципліни

Вступне заняття

Тема 1. Особливості імпровізаційної творчості в історичному ракурсі.

Тема 2. Джазова імпровізація як особливий тип мислення

Актуальні аспекти функціонування звукового процесу в джазової практиці

Тема 3. Поняття музичного тексту в джазі.

Тема 4. Поняття музичного твору в джазі.

Тема 5. Співвідношення «імпровізаційного» та «композиторські підготовленого» у джазовому творі.

Антиципація в джазовій імпровізаційної творчості

Тема 6. Психологічні та психофізичні аспекти імпровізаційного процесу.

Тема 7. Випередження, передчуття (передбачення) за допомогою внутрішнього слуху та функціонування пам'яті на основі комбінування інтонаційними одиницями і фактурно-тематичними моделями.

Гармонія початкової теми як основа створення імпровізаційних варіацій

Тема 8. Творчий підхід до модифікації гармонічних послідовностей початкових тем та до формування акордових звукосполучень.

Тема 9. Взаємозалежність і взаємовплив гармонії (акордових комплексів) та ладових структур в контексті створення джазової імпровізації.

Особливості формування мелодійної лінії імпровізації в джазі

Тема 10. Методи і прийоми утворення мелодійних текстових одиниць (мотивів, фраз, пасажів).

Тема 11. Методи варіювання та мотивної розробки тексту мелодії початкової теми.

Тема 12. Синтаксична будова музичного мовлення.

Ритм та артикуляція в джазі

Тема 13. Метроритмічні особливості джазового мовлення; пріоритет синкопування та поліметричних співставлень.

Тема 14. Особливості звукоутворення та звуковедення.

Формоутворення в джазі

Тема 15. Традиційні (варіаційні) та сучасні ускладненні принципи формоутворення в джазі.

Тема 16. Методи розширення рамок варіаційної форми

Музична фактура

Тема 19. Типологія музичної фактури.

Тема 20. Фактурні формули як ознаки художньо-естетичних, стилевих і жанрових настанов.

Музична фактура в джазі

Тема 21. Музична фактура в джазової імпровізації.

Тема 22. Формоутворювальні та виразні функції фактури в джазовій творчості.

Перевага гомофонно-гармонічного складу у класичному джазі

Тема 23. Гомофонно-гармонічна фактура як основної тип організації джазових творів (крім практики джаз-оркестрів нью-орлеанського та частково чикагського періоду).

Тема 24. Гомофонно-гармонічна фактура в сучасної джазової творчості.

Поліфонічні прийоми у джазовій практиці

Тема 25. Гетерофонія в джазі.

Тема 26. Підголоскова поліфонія в джазі.

Тема 27. Імітаційна і контрастна поліфонія в джазової творчості.

Жанрово-стильова ідентифікація джазової творчості.

Тема 17. Особливості формування імпровізаційного мовлення в різних жанрах та стилевих напрямках джазової музики.

Тема 18. Фактурно-тематичні моделі як ознаки жанрово-стильової диференціації.

Художні аспекти сучасної імпровізаційної творчості

Тема 28. Художня логіка сучасного імпровізаційного мислення.

Тема 29. Семантичний зміст сучасних джазових імпровізаційних творів.

Створення музичного тексту імпровізації в сучасному джазі

Тема 30. Сучасні течії в джазовій музиці і їх вплив на фактурно-тематичну організацію музичного мовлення та форму імпровізаційних творів.

Тема 31. Модальність, полімодальність, розширені лади, симетричні ладові структури, поліладовість, політональність.

Тема 32. Лабільність змін принципів, способів та прийомів фактурної організації в сучасному імпровізаційному процесі.

Колективна творчість у джазі

Тема 33. Особливості імпровізаційної творчості в ансамблевому музикуванні.

Тема 34. Взаємодія та порозуміння в контексті ансамблевої творчості.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділу і теми	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Індив.
Вступне заняття	4				4 -
Актуальні аспекти функціонування звукового процесу в джазової практиці	9				4 5
Антиципація в джазовій імпровізаційної творчості	10				4 6
Гармонія початкової теми як основа створення імпровізаційних варіацій	10				4 6
Особливості формування мелодійної лінії імпровізації в джазі	13				4 9
Ритм та артикуляція в джазі	9				4 5
Формоутворення в джазі	10				4 6
Музична фактура	10				4 6
Музична фактура в джазі	10				4 6
Перевага гомофонно-гармонічного складу у класичному джазі	10				4 6
Поліфонічні прийоми у джазовій практиці	10				4 6
Жанрово-стильова ідентифікація джазової творчості.	13				4 9
Художні аспекти сучасної імпровізаційної творчості	10				4 6
Створення музичного тексту імпровізації в сучасному джазі	13				4 9
Колективна творчість у джазі	9				4 5
Усього годин	150	30			60 90

**5. Теми практичних занять
навчальним планом не передбачені**

**6. Теми лабораторних занять
навчальним планом не передбачені**

**7. Теми індивідуальних занять
навчальним планом не передбачені**

8. Самостійна робота

<i>Назва розділу і теми</i>	<i>Усього годин</i>
Вступне заняття	-
Актуальні аспекти функціонування звукового процесу в джазової практиці	5
Антиципація в джазовій імпровізаційної творчості	6
Гармонія початкової теми як основа створення імпровізаційних варіацій	6
Особливості формування мелодійної лінії імпровізації в джазі	9
Ритм та артикуляція в джазі	5
Формоутворення в джазі	6
Музична фактура	6
Музична фактура в джазі	6
Перевага гомофонно-гармонічного складу у класичному джазі	6
Поліфонічні прийоми у джазовій практиці	6
Жанрово-стильова ідентифікація джазової творчості.	9
Художні аспекти сучасної імпровізаційної творчості	6
Створення музичного тексту імпровізації в сучасному джазі	9
Колективна творчість у джазі	5
Усього годин	90

9. Індивідуальні завдання

1. Створювання імпровізаційних варіацій на основі типових розповсюджених джазових початкових тем.
2. Створювання імпровізаційних варіацій на основі нестандартного початкового тематичного матеріалу.
3. Створювання імпровізаційних хорусів на основі власних оригінальних початкових тем.

4. Створювання імпровізаційних варіацій на будь-яки початкові теми з опорою на сучасні художні концепції з зачлененням ладових систем з ускладненими звукорядами.

5. Створювання власних невеликих п'єс зі змішенням різних стилів і стилювих напрямків.

10. Методи та технології навчання

Вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Імпровізація» передбачає поєднання різних методів і технологій викладання. Серед них активні методи, наочні (ілюстрування, демонстрування, комп’ютерна презентація), метод проблемного викладу теоретичного матеріалу, праця з навчально-методичними книгами, науковими статтями та електронними ресурсами (конспектування, тезування, анатування, есе); методи організації та проведення самостійної роботи (виконання індивідуальних та творчих завдань); індивідуальна науково-дослідна робота аспірантів.

11. Методи та критерії оцінювання

Методи оцінювання запланованих **програмних результатів навчання**: тестування (підсумковий контроль), академічні есе, виступи.

Кафедрою історії та теорії музики встановлені такі **критерії оцінювання** знань і компетентностей аспірантів з навчальної дисципліни:

Оцінка «A» («відмінно»):

- 1) високий рівень володіння теоретичними знаннями;
- 2) вільне застосування практичних навичок;
- 3) правильно, без жодної помилки виконані всі завдання.

Оцінка «B» («дуже добре»):

- 1) дуже добре знання теоретичного матеріалу;
- 2) вміння застосовувати теоретичні знання у практичних завданнях;
- 3) незначні помилки у виконанні завдань, наявність окремих неточностей.

Оцінка «C» («добре»):

- 1) достатня міра засвоєння ключових теоретичних понять;
- 2) окремі неточності й помилки при виконанні завдань.

Оцінка «D» («задовільно»):

- 1) наявність загальних теоретичних знань на рівні уявлень;
- 2) неточності та помилки при виконанні завдань.

Оцінка «E» («достатньо»):

- 1) наявність окремих уявлень про вивчений матеріал;
- 2) не виконано більшу половину завдань.

Оцінка «FX» («незадовільно з можливістю повторного складання»):

- 1) незнання більшої частини навчального матеріалу;
- 2) невміння застосовувати теоретичні знання на практиці;
- 3) майже повна неспроможність виконання завдань.

Оцінка «F» («незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни»):

- 1) відсутність будь-яких уявлень про вивчений матеріал;
- 2) неспроможність виконати жодне завдання.

12. Методичне забезпечення

- 12.1. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення.
- 12.2. Друковані та електронні нотні матеріали.
- 12.3. Аудіо- та відеозаписи виступів джазових музикантів.
- 12.4. Аудіо- та відеозаписи творів сучасних композиторів.
- 12.5. Музичний інструментарій: реальний та віртуальний.

13. Рекомендована література

Основна

1. Горват І. Основи джазової інтерпретації / І. Горват, І. Вассербергер ; пер. із словац. Л. Лірниченко. — К. : Муз. Україна, 1980. — 120 с.
2. Давидов С. П. Фактурна організація джазового твору (на матеріалі фортепіанного мистецтва): автореф. дис. ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.03 / Давидов С.П.; ХНУМ ім. І.П.Котляревского. — Харків, 2015. — 24 с.
3. Ігнатченко Г. І. Про взаємозв'язок фактурного розвитку і форми / Г. Ігнатченко // Укр. музикознавство : (レス. міжвід. наук.-метод. зб.) / [ред. кол. Горюхіна Н. О. (гол. ред.) та ін.]. — К., 1980. — Вип. 15. — С. 131—141.
4. Лігус В. О. Шляхи розвитку вітчизняної джазології / В. О. Лігус, О. М. Лігус // Молодий вчений. — 2013. — №1(53). — С. 660-663.
5. Москаленко В. Г. Музичний твір як текст / Віктор Москаленко // Київ. музикознавство : зб. ст. / [упоряд. В. Г. Москаленко]. — К., 2001. — Вип. 7. — С. 3—10.
6. Москаленко В. Г. До визначення поняття «музичне мислення» / В. Г. Москаленко // Музична україністика в контексті світової культури (Науково-методичний збірник, вип.. 28). — К., 1998. — С. 48 —54.
7. Олендарьов В. М. Вітчизняний джаз та проблема стилю : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.02 / В. М. Олендарьов ; Київ. держ. консерваторія ім. П. І. Чайковського. — Київ, 1995. — 22 с.
8. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю : навч. посібник / С. Шип. — Київ : Заповіт, 1998. — 368 с.
9. Мальцев С. М. О психологии музыкальной импровизации / С. М. Мальцев. — М. : Музика, 1991. — 88 с.

10. Aebersold J. How to Play Jazz and Improvise : rev. sixth ed. / J. Aebersold. – Print. in U.S.A., cop. 1992. – 103 p. – (A New Approach to Jazz Improvisation : Play-A-Long Book & Recording Set For All Instrum.
11. Berry W. Structural Functions in Music / Wallace Berry. – New York : Dover publ., Inc., 1987. – 447 p.
12. Gridley M. Concise Guide to Jazz / M. Gridley. – 4th ed. – New York : Prentice Hall, Inc., 2003. – 262 p.
13. Gridley M. C. Jazz Styles: History and Analysis / Mark C. Gridley. – 5th ed. – New York : Prentice-Hall, 1993. – XXII, 442 p.
14. Levine M. The Jazz Piano Book / Mark Levine. – Petaluma, CA : Sher Music, 1989. – 307 p.
15. Reeves S. D. Creative Jazz Improvisation / S. D. Reeves. – New York : Prentice Hall, 1995. – X, 260 p.
16. Jost E. Free Jazz / Ekkehard Jost. — New York : Da Capo Press, 1994. — 214 c.
17. Reeves S. D. Creative Jazz Improvisation / S. D. Reeves. – New York : Prentice Hall, 1995. – X, 260 p.

Додаткова

1. Давыдов С. П. К вопросу об интерпретации текста в джазовой музыке / Сергей Давыдов // Київ. музикознавство : зб. ст. / [упоряд. В. Г. Москаленко]. — К., 2001. — Вип. 7. — С. 180—191.
2. Давыдов С. П. Минималистические тенденции в творчестве Телониуса Монка / Сергей Давыдов // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. / Харків. нац. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. — Харків, 2014. — Вип. 39. — С. 323—338.
3. Давыдов С. П. Специфика пианистического стиля Брэда Мелдау: опыт анализа искусства джазовой импровизации / Сергей Давыдов // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. ст. / Харків. нац. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. — Харків, 2014. — Вип. 40. — С. 417—437.
4. Кинус Ю. Г. Импровизация в джазе / Ю. Кинус // От фольклора до джаза : сб. науч. ст. / [ред.-сост.: И. М. Шабунова, Т. С. Рудиченко]. — Ростов н/Д, 2002. — С. 177—196.
5. Кинус Ю. Г. Импровизация и композиция в джазе : автореф. дис. ... канд. искусствовед. : спец. 17.00.02 — муз. искусство / Ю. Г. Кинус ; Ростов. гос. консерватория им. С. В. Рахманинова. — Ростов н/Д, 2006. — 29 с.

14. Інформаційні ресурси

1. База Scopus. Режим доступу: <https://www.scopus.com/>
2. База Web of Science. Режим доступу: <https://web.archive.org/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: електронні ресурси. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>